

Илхан Кючук

РАЗШИРЯВАНЕ НА ЕС – НОВ ПОДХОД И ПЕРСПЕКТИВА ЗА ЗАПАДНИТЕ БАЛКАНИ

Ilhan Kyuchuk

EU ENLARGEMENT – NEW APPROACH AND ASPIRATION FOR THE WESTERN BALKANS

Abstract: *Following the accession of Croatia in July 2013, the enlargement process has been beset by challenges, the progress of reforms remains slow and uneven, sometimes experiencing significant reversals. The EU enlargement policy faces chronic problems, such as the challenges to the rule of law, corruption and weak democratic institutions.*

The European perspective of the Western Balkans is a strong driving force for reforms in the region. The public opinion in the region about the EU is very positive, and the majority of citizens would favour EU membership, but it should happen under new dynamic and result oriented methodology.

Keywords: *European Union; enlargement; Western Balkans; new methodology.*

Европейският съюз се нуждае от ефективна и последователна обща външна политика и политика за сигурност. Те укрепват геополитическата му позиция като световен фактор, основан на пълното зачитане на международното право, човешките права, грижа за околната среда, както и защитата и насърчаването на многостранните отношения като най-добрия начин за преодоляване на предизвикателствата в глобален план. Това може да се постигне само чрез единство, сътрудничество, решителност, надеждност и енергични действия.

Една засилена външна политика следва да включва в себе си традиционната „мека сила“ на ЕС, но и повишени отбранителни способности. Новите геополитически реалности в света и появата на нови предизвикателства, изискват от нас по-активно сътрудничество в областта на отбраната, оценка на отношенията ЕС–НАТО, ефективна по-

литика за санкции и подобро сътрудничество в борбата срещу тероризма.

Политиката за разширяване на ЕС има за цел да обедини европейските държави в общ политически и икономически проект. Тя също така засилва присъствието на ЕС на световната сцена. Това е геостратегическа инвестиция за стабилна, силна и обединена Европа, основана на общи ценности и предлагаща демократично управление и зачитане на основните човешки права. Надеждната перспектива за присъединяване е ключовият двигател за интеграция, сигурност, просперитет и социално благополучие. Тя е от съществено значение за насърчаване на помирието и стабилността.

Разширяването като един от най-успешните външнополитически инструменти на ЕС играе ключова роля. В това число и по отношение на страните от Западните Балкани с тяхната перспектива за бъдещо членство в ЕС. В своята реч за състоянието на Съюза от 2017 г. председателят на Европейската комисия Жан-Клод Юнкер за пореден път потвърди европейското бъдеще на страните от Западните Балкани:

„Ако искаме в съседните региони да има по-голяма стабилност, трябва също така да запазим надеждна перспективата за разширяване за държавите от Западните Балкани. Ясно е, че по време на мандата на тази Комисия и този Парламент няма да има ново разширяване – няма готови кандидати. След това обаче Европейският съюз ще включва повече от 27 държави. За страните кандидатки принципите на правова държава, правосъдието и основните права трябва да са първостепенен приоритет по време на преговорите“¹.

Ако погледнем картата на Европа, ще забележим, че регионът на Западните Балкани се намира право в географското и културно сърце на континента. Това е сериозна предпоставка за обвързване на бъдещото му развитие с интеграция в ЕС. От друга страна, ако той бъде пренебрегнат от Съюза, външни сили биха се възползвали от възможността да разширят сферите си на влияние до географския център на Европа и по този начин да получат възможност за дестабилизация на региона. Именно поради тези причини европейският просперитет и сигурност са тясно свързани с процеса на интеграция и развитието на мира, демокрацията, зачитането на правата на човека и върховенството на закона в региона на Западните Балкани и неговото бъдеще в един по-силен и реформиран Европейски съюз.

На 1 юли 2013г. Хърватия стана първата от седемте държави от Западните Балкани, която се присъедини към ЕС, а към настоящия мо-

---

¹ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-cr-edible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf

мент Черна гора, Сърбия, Република Северна Македония и Албания са държави кандидатки за членство. Босна и Херцеговина и Косово са държави – потенциални кандидатки.

След присъединяването на Хърватия обаче процесът на разширяване бе нарушен поради вътрешни проблеми в ЕС, които създават благоприятна почва за развитие на популизъм и национализъм. Дълговата криза в Еврозоната, слабият икономически растеж, мигрантската вълна и Брекзит изместиха разширяването от дневния ред. Това значително затрудни напредъка на реформите по процеса на разширяване, правейки го бавен и неефективен. Политиката за разширяване на ЕС се сблъсква с хронични проблеми, характерни за региона на Западните Балкани, свързани с предизвикателствата пред върховенството на закона, корупцията, слаби демократични институции, фалшиви новини и антиевропейски настроения.

При срещите на върха в Солун през 2003 г.², в София през 2018 г.³ и в Загреб през 2020 г.⁴ ЕС единодушно потвърди категоричната си подкрепа за европейската перспектива на Западните Балкани. Партньорите от Западните Балкани изтъкнаха отново ангажираността си с европейската перспектива като свой стратегически избор. Надеждността на тези усилия зависи от ясното информироване на обществеността. ЕС е решен да укрепя и засили своята ангажираност на всички равнища в подкрепа на политическата, икономическата и социалната трансформация на региона, включително чрез засилена помощ въз основа на постигнатия от партньорите от Западните Балкани съществен напредък в областта на принципите на правовата държава и на социалноикономическите реформи. ЕС подкрепя ангажимента на партньорите от Западните Балкани да продължат да укрепват добросъседските отношения, регионалната стабилност и взаимното сътрудничество.

В началото на 2020 г. новата Европейската комисия представи обновената методология за разширяване. Тя изведе на преден план необходимостта да се повиши ефективността на процеса на присъединяване. Насърчава се предприемането на сериозни действия за разрешаване на предизвикателствата, произтичащи от по-широката картина на отстъпления в демокрацията в целия регион, както и от разделението в общественото мнение в ЕС относно процеса на разширяването.

Появата на някои нелиберални и популистки практики вътре в ЕС подхрани недоволството спрямо по-нататъшното разширяване и

² https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_03_163

³ https://www.consilium.europa.eu/media/34777/sofia-declaration_bg.pdf

⁴ <https://www.consilium.europa.eu/media/43771/zagreb-declaration-bg-06052020.pdf>

постави въпроси относно устойчивостта на реформите, които се предприемат и провеждат от страните кандидатки преди присъединяването им към Съюза. Въпреки необходимостта от вътрешни реформи в самия ЕС няма причина те да не се случат паралелно с интеграцията на страните от Западните Балкани. Реформирането на ЕС следва да се развива ръка за ръка с процеса на разширяване, тъй като едното не изключва другото. Това е успешна стратегия, която вече беше изпитана през 2002 г., когато кандидат-членките от Източна Европа бяха допуснати до консултациите на Конвенцията за бъдещето на Европа⁵. Подобно предложение отправи и президентът на Европейската комисия Урсула фон дер Лайен на срещата на върха ЕС – Западни Балкани в Загреб тази година⁶. В своето изказване тя ясно заяви, че регионът на Западните Балкани остава основен приоритет пред ЕС и принадлежи към него. Като доказателство за това и в знак на солидарност страните от региона бяха поканени да участват в общата поръчка на ЕС за медицинско оборудване и консумативи за справяне с COVID-19 кризата. Поканата към страните от Западните Балкани да участват в дискусиите относно бъдещето на ЕС изпраща послание от фундаментална важност към гражданите на региона и демонстрира, че те са приемани и равнопоставени в очите на европейските си партньори. По този начин ще бъдат обезоръжени антиевропейските сили в региона, тъй като липсата на доверие към ЕС е техният най-силен аргумент.

ЕС и партньорите от Западните Балкани споделят целта за мирна, силна, стабилна и обединена Европа, основана на нашите исторически, културни и географски връзки и взаимни интереси в областите на сигурността и икономиката. ЕС е решен да засили още повече ангажираността си на всички равнища в подкрепа на политическата, икономическата и социалната трансформация на региона. Приветства ангажимента на партньорите от Западните Балкани да отстояват европейските ценности и принципи и да проведат необходимите реформи задълбочено и енергично. Увеличената помощ от ЕС ще бъде обвързана с постигането на осезаем напредък в областта на принципите на правовата държава и социално-икономическите реформи, както и със зачитането от страна на партньорите от Западните Балкани на ценностите, правилата и стандартите на ЕС.

Европейската перспектива за региона е мощен двигател за реформи вътре в него. Общественото мнение, в страните от Западните Балкани, по отношение на ЕС е много положително и повечето граждани

---

⁵ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/4/the-treaty-of-nice-and-the-convention-on-the-future-of-europe>

⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_20_825

одобряват присъединяването на страните им към Съюза. Основната причина за това е способността на ЕС да преобразява държавите и техните общества. Този капацитет за промяна е особено важен в областта на върховенството на закона. Уважавайки своите основни принципи и ценности в процеса на разширяване към Западните Балкани, ЕС ще бъде видян като гарант на законността и следователно като основен носител на промяната към по-справедливо общество. Това, от своя страна, ще доведе до проевропейски сантимент у обществата в Западните Балкани. Сантимент, който за съжаление, в последно време постепенно избледнява. В Комюникето на Европейската комисия относно политиката за разширение на ЕС от 2019 г.⁷ върховенството на закона е споменато точно 24 пъти, което ясно демонстрира, че то е основният критерий за прием в Съюза.

Като основни проблеми пред Западните Балкани, споменати във въпросното комюнике, са посочени сливането на властите, връзките между властта и криминални структури, преплитането на публични и частни интереси и корупция по всички етажи на властта и държавната администрация. Реалността е, че Стратегията на Европейската комисия за Западните Балкани от февруари 2018 г.⁸ признава, че страните от региона все още не са предприели необходимите мащабни реформи за елиминиране на гореизброените проблеми. Докладите на Европейската комисия⁹, в частност тези върху най-напредналите в преговорния процес страни – Сърбия и Черна гора¹⁰, разкриват тревожност по отношение на върховенството на закона и свободата на медиите. Европейските институции обаче се въздържат да посочат конкретни примери, което позволява на правителствата да игнорират критиките. Именно поради тази причина либерални и проевропейски организации от Западните Балкани обвиняват ЕС в поддържането на несъвсем демократични правителства, стига те да осигуряват достатъчно стабилност. Според тях подобна политика не позволява на кандидат-членките да разрешат дълбоко вкоренените си проблеми и да разкрият пълния си потенциал на функциониращи демокрации. Като резултат групи от млади и образовани хора са принудени да напуснат своите родни места

---

⁷ <https://ec.europa.eu/jrc/communities/sites/jrccties/files/20190529-communication-on-eu-enlargement-policy.pdf>

⁸ <https://ec.europa.eu/commission/news/strategy-western-balkans-2018-feb-06>

⁹ <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/COUNTRY192779>

¹⁰ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/COUNTRY_192780

в търсене на по-добър и справедлив живот за себе си и семействата си, с което допълнително намаляват обществения капацитет за реформи¹¹.

Именно поради тези причини Европейският съюз преосмисли своята роля на Западните Балкани и съответно из основи промени външната си политика спрямо този регион.

От лидерите на Западните Балкани се очаква да подсиgurят стриктното спазване и прилагането на основните ценности, принципите на демократичната правова държава. Обществената трансформация и ефективното провеждане на реформите почиват върху тези основи. Европейските институции, от своя страна, трябва да създадат инструменти, които да разпознават превземането на властта и медиите и да ги споделят с обществеността и с компетентните органи, които да вземат конкретни мерки за тяхното преустановяване.

ЕС добре осъзнава продължаващото геополитическо значение на разширяването за външната си политика. Европейският път следва да остане отворен за всички страни от Западните Балкани, при условие че изпълнят заложените критерии. В противен случай тази празнота може да бъде запълнена от други силни субекти, които не отстояват същите ценности. Ако проевропейските демократи реформисти в региона не получават подкрепа от ЕС, има риск Западните Балкани да се превърнат в нелиберални демокрации и да се отклонят от перспективата си за ЕС, което ще доведе неминуемо до дестабилизация на целия регион.

Важно е да се вземе под внимание, че популярността на ЕС и вярата, че бъдещето на Западните Балкани и Европейския съюз се преплитат, намалява. Известен факт е, че политиката не търпи вакуум. Когато една сила във възход забележи празно пространство, тя неизменно ще се опита да го запълни. В резултат на това е и увеличаващото се влияние на глобални сили в региона. И въпреки че този процес не е останал незабелязан от ЕС, то задължително трябва да му се обърне сериозно внимание. Обществата на Западните Балкани всекидневно са излагани на фалшиви новини, чиято единствена цел е да намали подкрепата към ЕС за сметка на други геополитически сили с интереси в региона, а и извън него. Тяхната цел е да подведат гражданите относно реалните данни за истинската стойност на стокообмена и финансовата подкрепа идваща от ЕС. Статистиката на Евростат сочи, че ЕС е най-големият и най-важен търговски партньор на страните от Западните Балкани. Към момента търговията с ЕС представлява над 50% от целия внос и износ

---

¹¹ <https://europeanwesternbalkans.com/wp-content/uploads/2020/02/Integrating-the-Western-Balkans-Completing-Future-Europe-converted.pdf>

на държавите от Западните Балкани. Абсолютната стойност на стокообмена пък расте със всяка изминала година от 2009-та насам¹².

И въпреки това е силно присъствието на икономически солидни държави, които по всякакъв начин се опитват да увеличат политическото си влияние в региона. Друга заплаха за суверенитета и демократичните процеси в държавите от Западните Балкани, но и за самия ЕС, са неизгодните проекти, финансирани с огромни заеми от външни за ЕС икономически сили. Държавите от региона са особено податливи на такъв тип опасност. Те имат сравнително недоразвита инфраструктура и висок външен дълг, което може да доведе до решението да потърсят финансиране от тях. Подобен договор може да има сериозни последици за икономическото и демократично бъдеще на дадена страна. Жизненоважно е европейските институции като Европейската инвестиционна банка да предоставят на страните от Западните Балкани по-добра алтернатива за финансиране на необходимите инфраструктурни проекти.

За да се осигурят осезаеми ползи за гражданите на страните кандидатки, както и за гражданите на ЕС, бяха предприети преглед и реформа на процеса на преговорите за присъединяване. Този преглед бе готов за срещата на върха за Западните Балкани в Загреб и ще залегне в основата на преговорите със Северна Македония и Албания. В процеса на разширяване продължава да стои изискването за изпълнение на трите основни условия: напълно да се осъществят необходимите реформи в областта на върховенство на закона, икономическо и социално развитие и подобреното регионално сътрудничество.

Предишната преговорна рамка освен твърде тромава беше и прекалено бюрократична. След разширението на ЕС на изток през 2004 и 2007 г. все повече стъпки и условия бяха въведени. Освен това, получаването на кандидат-членски статут не означаваше незабавно стартиране на преговорен процес. Поради тази причина, преговорите се протакаха за неограничен период от време, което, от своя страна, имаше пагубен ефект върху инерцията за провеждане на реформи, подкопавайки проевропейски настроените сили в региона. Преди да бъде реформиран, преговорният процес траеше около 4 пълни управленски мандата (от по 4 години) на правителство. Това представлява един нереалистичен срок, защото в определен момент разширението неизменно остава на заден план, изместено от други политически събития. Не е реалистично и да се очаква от кандидат-членките да запазят реформаторската инерция и нужния административен и експертен капацитет за толкова

---

¹² <https://europeanwesternbalkans.com/wp-content/uploads/2020/02/Integrating-the-Western-Balkans-Completing-Future-Europe-converted.pdf?>

дълъг период от време. Друга причина за инертността на преговорния процес преди реформата беше наличието на поне 31 различни преговорни глави, върху които всяка страна членка на ЕС можеше да наложи вето. Мотивите за вето дори не трябваше да са свързани с конкретна преговорна глава. Наличието на подобна опция даваше възможност на популистки партии в държавите членки да я използват, за да трупат политически дивиденди у дома, компрометирайки бъдещето на обединена Европа и многобройните часове труд на хората, които са работили за него. Поради тази причина, въпросната опция беше елиминирана чрез въвеждането на гласуване от квалифицирано мнозинство в Европейския съвет, когато се отнася до процеса на разширяване.

Въпросните недостатъци, които правеха процеса тромав и възпрепятстваха успешното разширяване на ЕС, наложиха той да бъде реформиран. Към този момент е напълно възможно новата методология за разширяване на ЕС¹³, комбинирана с някои подобрения по съществуващите инструменти за прием, да доведе до успешна скорошна развръзка в преговорите между ЕС, от една страна, и Сърбия и Черна гора, от друга. Обновеният подход за отваряне и провеждане на преговори с кандидат-членките значително улеснява процеса и преобръща дългогодишната тенденция – преговорният процес да става все по-утежен и фрагментиран.

Подобрената методология на преговорния процес, базирана на въвеждането на така наречените *пътни карти*, води до експедитивното отваряне на нови преговорни глави. По този начин множеството от реформи вече се случват след отварянето на дадена глава, което подпомага проевропейски настроените сили на Западните Балкани. Тази промяна в преговорния процес цели да вдъхне ентузиазъм на кандидат-членките, показвайки им, че опцията за прием продължава да бъде валидна.

Системата за контрол на прогреса на кандидат-членките също беше променена. Времевата рамка за получаване на кандидатски статут, започване на преговори, приключване на преговорния процес и достигането на европейски стандарти вече се договаря между ЕС и страните от Западните Балкани. Ако правителството на кандидат-членката не успее навреме да извърши необходимите реформи, ЕС не е задължен да продължи преговорите. Този нов момент помага на кандидат-членките да запазят натрупаната инерция и поставя техните правителства под допълнителен натиск да извършат необходимите промени.

---

¹³https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Western_Balkans-EU_-_international_trade_in_goods_statistics&oldid=479958

От своя страна, ЕС оптимизира допълнително процеса на прием, работейки над подобряването на своите собствени механизми за оценка на извършените реформи. Например процесът за оценяване на резултатите от дадена преговорна глава трябва да бъде финализиран до 6 месеца след нейното затваряне. В миналото този процес отнемаше средно година и половина или дори по-дълго.

Кандидат-членките ще бъдат поощрявани за всяка успешна стъпка от преговорния процес. Бонусите са свързани със специфични финансови и институционални стимули, предвидени в Европейската стратегия за разширяване. Такъв пример е допускането на участието на страна-кандидатка в Европейски съвет на тема миграция или външна политика.

След като разгледа актуализирания доклад на Европейската комисия от 2 март 2020 г. относно Република Северна Македония и Албания, Съветът приветства факта, че страните са предприели сериозни реформи и са изпълнили условията определени от него през юни 2018 г. за откриване на преговорите за присъединяване¹⁴. В контекста на постигнатия напредък по отношение на реформите Съветът решава да започне преговори за присъединяване с Република Северна Македония и Република Албания.

Гражданите и обществата в страните-кандидатки трябва да бъдат по-тясно обвързани с процеса на присъединяване и да усещат ползите от него, с оглед на това ЕС трябва да подкрепя и насърчава най-вече проевропейските и продемократичните части на обществото, възгледи и мнения. Европейската комисия следва да гарантира, че при всяко предприето действие се провежда обстоен диалог с организациите на гражданското общество, академичната общност и младите хора. Това трябва да се случи още от ранния етап на вземане на решения до етапа на изпълнение и оценяване. Да се обръща специално внимание на подкрепата или финансирането на съществуващи местни антиевропейски структури на властта или местни структури със съмнителна демократична репутация. По този начин се укрепва развитието на ценностите на ЕС, върховенството на закона, борбата срещу корупцията и изграждането на силни и ефикасни демократични институции като база за успешното присъединяване към ЕС. Държавите-кандидати трябва да въведат стабилна рамка за предотвратяване на корупцията. Силните независими институции са от решаващо значение за предотвратяването и справянето с нея. Значително трябва да се укрепят специализираните прокурорски структури и органи за борба с корупцията.

---

¹⁴ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/enlargement-methodology_en.pdf

Последователните действия по пътя към пълноправното членство в ЕС следва да бъдат съпроводени с поетапно навлизане на европейски програми и предоставяне на финансиране от европейските структурни фондове; в следващата многогодишна финансова рамка трябва да се предвиди по-прогресивен подход към страните-кандидатки. Да се осигурят достатъчно ресурси за подкрепа на ефикасна политика на разширяване чрез Инструмента за предприсъединителна помощ;

Сега съществуващите фондове на разположение на страните от Западните Балкани са твърде малки в сравнение с тези, до които имат достъп страните членки. Дори държавите от Централна и Източна Европа разполагаха с по-голяма финансова помощ, докато траеше техният приеман процес. Към този момент страните от Западните Балкани са слабо развити икономически спрямо страните от ЕС. Брутният вътрешен продукт на глава от населението в Западните Балкани, е едва наполовина от БВП на глава в източноевропейските членки на ЕС. Между 2005 и 2015 г. страните от Западните Балкани отбелязват дефицит от 94 млрд. евро от търговията си с ЕС, което води до увеличаване външен дълг. Ако държавите от Западните Балкани продължат да се развиват със сегашния си темп, би им отнело близо половин век, докато достигнат средния стандарт на живот в ЕС¹⁵.

Поради тези причини наред с другите предизвикателства в следващата Многогодишна финансова рамка 2021–2027 на ЕС трябва да се предвиди увеличено финансиране за кандидат-членките. Целта трябва да бъде фондовете на разположение пред страните от Западни Балкани да съставляват 2% от БВП им в годината на приема. В момента те са между 0.27% от БВП на Босна и Херцеговина и 1.48% от БВП на Косово¹⁶.

Това значително увеличение във финансирането ще дойде от Инструмента за предприсъединителна помощ (ИПП III), който е част от Многогодишната финансова рамка. Достъпът до този инструмент е свързан с изпълнението на Копенхагенските критерии в областта на върховенството на закона, основните човешки права, икономиката и укрепването на демократичните институции. Целта на ИПП III е да подпомогне кандидатките да предприемат необходимите реформи и да ги подготви относно правата и задълженията асоциирани с тяхното бъдещо членство. Към момента, за периода 2021–2027 г. на разположение на кандидат-членките от Западните Балкани и Турция са предвидени 14.5 милиарда евро¹⁷.

---

¹⁵ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_347

¹⁶ <https://wb-csf.eu/docs/CSF-PB-02-19-full-4.pdf.pdf>

¹⁷ <https://wb-csf.eu/docs/CSF-PB-02-19-full-4.pdf.pdf>

Друга цел на ИПП III е да заработи в кохезия с новия Инструмент за съседство, сътрудничество за развитие и международно сътрудничество, който обещава из основи да трансформира начина, по който ЕС финансира външните си операции. Той комбинира 10 вече съществуващи регулатора с цел да ги направи по-ефективни. Въпросният Инструмент за съседство, сътрудничество за развитие и международно сътрудничество представлява основния механизъм на ЕС за елиминиране на бедността и насърчаване на развитие, просперитет, мир и стабилност извън границите му. Той включва в себе си три стълба. Основен е географският стълб, който разполага съдържа 68 млрд. евро и цели да подобри диалога и взаимоотношенията на ЕС с външни страни. 22 от тези 68 млрд. евро са предвидени за страните от региона на Западните Балкани. Фондовете от инструмента ще се използват за насърчаване на взаимодействието в политически план и насърчаване на развитието в социален и икономически план на страните от региона¹⁸.

Увеличеният достъп до структурни фондове би позволил на кандидат-членките да получат по-добри условия на световните облигационни пазари, което допълнително редуцира риска да потърсят финансиране от трети страни.

ЕС също така може да помогне на страните от Западните Балкани като хоризонтално подреди фондовете, което ще подобри ефективността им. Увеличението на кохезионните фондове, преди приема на дадена кандидат-членка, трябва да бъде компенсирано чрез пропорционална редукция на структурните фондове след нейния прием.

Друг инструмент за насърчаване на успешни реформи в областта на върховенството на закона и други важни области е обвързването на постигнатото със система за финансови поощрения или санкции. Това би стимулирало допълнително кандидат-членките да предприемат необходимите реформи.

Освен финансовата подкрепа чрез предоставяне на фондове ЕС би могъл да подпомогне икономически страните от Западните Балкани като им предостави достъп до единния пазар, преди техния официален прием в съюза, елиминирайки търговските бариери.

Отварянето и затварянето на глави следва да се основава на ясни задължителни цели и условия като: върховенството на закона и основните права остават приоритетни през целия процес. Това е така, защото присъединяването към ЕС изисква силен ангажимент спрямо споделените ценности. Всички стъпки в процеса на присъединяване трябва да бъдат обратими в случай на неизпълнени ангажименти или съществе-

---

¹⁸ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/03/19/instrument-for-pre-accession-assistance-ipa-iii-council-agrees-its-position/>

ни политически промени в страните кандидатки. При подобен развой на събитията ЕС си запазва правото да се върне назад в преговорния процес. Върховенството на закона трябва да бъде хоризонтален елемент в целия преговорен процес. Нужно е да се постави акцент и върху спазването на решенията на международните трибунали – приоритет заложен още на срещата на върха ЕС–Западни Балкани, през 2003 г.¹⁹

Следващите пет години (2019–2024) откриват възможност пред Европа да бъде по-амбициозна на регионално ниво, за да заеме водеща роля в световен мащаб. Европа трябва да играе ключова роля в прехода към зелена енергия и към нов цифров свят. Ще може да го постигнем само чрез обединяване на хората и чрез модернизирани на нашата социална и пазарна икономика в съответствие с днешните нови амбиции.

Изменението на климата и опазването на околната среда са от екзистенциално значение за континента и света. За да преодолее тези предизвикателства, ЕС се нуждае от нова стратегия за растеж, която го превръща в модерна, ефективна и конкурентоспособна икономика. Превръщането ни в първия континент на света, който е неутрален по отношение на климата, е най-голямото предизвикателство и възможност на нашето време. То изисква да се предприемат решителни действия и да се актуализира индустриалната политика. Тя ще включва първия европейски законодателен акт, в който ще бъде заложена целта за неутралност по отношение на климата до 2050 г. Сегашната цел е до 2030 г. емисиите да намалее с 40%. Трябва обаче да бъдем по-амбициозни. Изменението на климата, биологичното разнообразие, обезлесяването и деградацията на почвите вървят ръка за ръка. Трябва да се промени начинът, по който хората произвеждат, консумират и търгуват. В рамките на Европейската зелена сделка ще се представи стратегия за биологичното разнообразие за 2030 г.²⁰

Целта на стратегията на ЕС в областта на цифровите технологии е тази трансформация да е от ползва за хората и предприятията и същевременно да помогне за постигането на целта за неутралитет по отношение на климата до 2050 г. Затова стратегиите на ЕС за изкуствения интелект и за защита на личните данни имат за цел да насърчат предприятията да работят с новите технологии и да разработват такива, като в същото време се гарантира доверието на гражданите в тези технологии.

Цифровите технологии, и по-специално изкуственият интелект, преобразяват света с безпрецедентна скорост. Те промениха начина

---

¹⁹ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/03/19/instrument-for-pre-accession-assistance-ipa-iii-council-agrees-its-position/>

²⁰ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_03_163

ни на общуване, живот и работа. Те промениха обществата и икономиките ни. Интернет свързва света по нов начин. Събират се огромни и постоянно увеличаващи се обеми от данни. Европа вече определя стандартите в областта на далекосъобщенията. Време е този успех да се повтори и да се разработят общи стандарти за 5G мрежите. Може да е твърде късно да създаваме технологични гиганти, но не е твърде късно да постигнем технологичен суверенитет в някои области на технологията от жизненоважно значение.

Европейският подход ще се основава на три главни стълба, за да се гарантира, че Европа се възползва от възможността и предоставя на своите граждани, предприятия и правителства контрол върху цифровата трансформация. Заедно ще бъдат определени стандарти за това ново поколение технологии, които да се превърнат в норма за целия свят. Стратегията на ЕС в областта на цифровите технологии ще бъде от полза за европейските граждани, предприятията и околната среда²¹.

Включването на страните кандидатки в тези секторните политики на ранен етап е от решаващо значение за тяхното интегриране в ЕС преди фактичестото членство. Следва да се отреди важна роля на приобщаването на региона към амбициите на ЕС в областта на климата в съответствие с Парижкото споразумение, на утвърждаването на Зелената програма за Западните Балкани, както и на стимулирането на цифровата икономика и укрепването на свързаността във всички нейни измерения: транспорт, енергетика, цифровизация и контакти между хората, включително туризъм и култура.

Неяснотите и липсата на контрол относно бюрократичната процедура по приема на кандидат-членките е основен аргумент на страните, скептични към разширяването на ЕС. Именно затова политическата класа в страните членки трябва да бъде по-добре информирана относно процеса и резултатите от проведените реформи. Една полезна инициатива в това отношение би било учредяването на годишна среща, където отделните представители на страните членки да получават информация и да участват в дискусия с техните колеги от кандидат-членките от Западните Балкани.

Следва да се засили и удвои стратегическата комуникация по отношение на региона чрез по-интензивна комуникация към европейските граждани, за които също е нужно да познават по-добре процеса на разширяване и ползите от разширяващ се Съюз. Предразсъдъците, липсата на информираност и фалшивите новини трябва да бъдат обезоръжени чрез предоставянето на информация, която да подобри

---

²¹ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/political-guidelines-next-commission_bg.pdf

публичното мнение. Като част от интеграцията на Западните Балкани, европейските институции трябва да стартират програма за комуникация из целия ЕС, която да промотира споделената ни история, култура, ценности и визия за бъдещето на обединена Европа.

Процесът на разширяване продължава да бъде от взаимен интерес и полза както за ЕС, така и за присъединяващите се страни. Една решителна и ангажирана Европейска комисия трябва да играе централна роля в този процес. Системните реформи, необходими за присъединяването към ЕС, могат да се осъществяват успешно само с широката подкрепа на гражданите и ангажираност на местно равнище по отношение на институционалните и икономическите реформи, свързани с присъединяването, за които да се оказва силна подкрепа чрез постоянното участие на институциите на ЕС. Политическите елити на Западните Балкани трябва напълно и без предразсъдъци да вземат участие в процеса. Необходимо е да подпомогнат подобренieto на общественото мнение към реформите и оздравената регионалната кооперация, нужни за прием на кандидатките в ЕС. Подобна мащабна операция се нуждае от мобилизацията на всички социални ресурси, включително националните парламенти, медиите, академичните институции, мозъчни тръстове, и други обществени организации. Образът на членството в ЕС като желана цел поради ползите, произтичащи от пълното членство за гражданите и обществата, би трябвало да бъде съюзник в реформите и инструмент за нестихващо демократично развитие.

Ключът към подобряване на провежданите реформи в региона се свежда до последователното изпълнение на целите и принципите на стратегията за разширяване. Върховенството на закона, функциониращите държавни институции, държавната администрация и стабилните икономически политики представляват крайъгълният камък на отвореното общество и силната икономика, които могат да процъфтяват в ЕС.

Надеждността и последователността при прилагането на тези принципи както от ЕС, така и от устремените към членство страни са от решаващо значение за успеха на процеса на разширяване. Обещанията трябва да се спазват и от двете страни, за да се гарантират доверие и надеждност. ЕС поема ангажимента да отвори и затвори преговорните глави в максимално кратък срок, стига кандидат членката да е предприела всички необходими реформи.

Назначаването на Специален пратеник на ЕС за Западните Балкани е от ключово значение. Той ще има двойна функция и ще работи под ръководството на Върховния представител на Европейския съюз по въпросите на външните работи и политиката на сигурност и комисаря по разширяването и политиката на съседство, като ще съсредото-

чи усилията си върху решаването на тлеещи конфликти в региона. Двустранните противоречия са основна пречка за успешен прием в ЕС на кандидат-членките от Западните Балкани. Споровете включват, както различия между кандидат членки от Западните Балкани, така и между страна кандидатка и страна членка на ЕС. За съжаление, вече има примери как подобно неразбирателство може да има отрицателни последици за преговорния процес на дадена страна. ЕС трябва да вземе по-сериозни дипломатически мерки, за да насърчи държавите от Югоизточна Европа да изгладят взаимоотношенията си. Подобна външна политика би увеличила надеждността и доверието в ЕС не само в региона на Западните Балкани, но и на световната сцена. Положителен пример как европейските институции могат да насърчат добросъседските взаимоотношения в региона е решението на Европейската инвестиционна банка да подпомогне изграждането на „Магистралата на Мира“ между Ниш (Сърбия) и Прищина (Косово)²².

ЕС следва да повиши своята продължаваща и целенасочена финансова, институционална подкрепа и помощ за развитието на страните в региона посредством Инструмента за предприсъединителна помощ (ИПП III), който скоро ще бъде пуснат в действие; Комисията следва да подобри сътрудничеството с други МФИ, най-вече със Световната банка, за да се хармонизират усилията и да се избягва двойно финансиране.

Необходимо е ЕС да положи допълнителни усилия за засилване на системното развитие и за укрепване на институционалния и административния капацитет на публичния сектор в съответните държави. Увеличението на финансовите средства, за кандидат-членките трябва да върви ръка за ръка с повишения административен и законодателен капацитет от тяхна страна, за да се гарантира успешното им реализиране.

ЕС силно подкрепя пълното включване на регионалните образователни системи, НПО и МСП в програмите Еразъм+ и Хоризонт 2020 и призовава за създаването на постоянна платформа за сътрудничество между НПО в региона; финансирането по ИПП III за региона трябва да бъде в съответствие с целите на Зеления пакт на ЕС. Увеличаване на подкрепата за образованието, по-специално стартиране на пилотен проект за мобилност в областта на професионалното образование и обучение. Удвояване на финансирането по линия на програмата Еразъм+ за региона, включително създаване на „Лаборатория за младежта на Западните Балкани“ през 2018 г., която да осигурява платформа за

---

²² https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/political-guidelines-next-commission_bg.pdf

иновативно изработване на политики, насочени към потребностите на младите хора, и да се бори с „изтичането на мозъци“.

Необходимо е засилване на съвместните усилия за представянето на региона в държавите членки, за да се противодейства на отрицателни стереотипи и да се осигури по-добра видимост за програмите на ЕС в Западните Балкани; Регионът на Западните Балкани е от фундаментално геополитическо значение за Европа, особено поради потенциала за увеличен стокообмен, туризъм, транспорт, енергетика, отбрана и т.н. В денят в който целият регион на Западните Балкани е трансформиран, така че да позволи приемът му в ЕС, липсващото парче на картата между Гърция и България и останалата част от Съюза ще бъде запълнено.

Западните Балкани са дом на богата история и култура и хора, които са преминали през множество трудности, включително и етнически конфликти. Държавите от региона са преминали през кървави ужаси, които повечето европейски граждани едва ли биха могли да си представят през втората половина на 20 век. Този опит е оставил у тях белези, но и уменията да разпознават национализма, популизма и разделението. Засиленото регионално сътрудничество и свързаност както физически, така и цифрово трябва да бъде ключов акцент. ЕС трябва да погледне на страните от Западните Балкани като част от Съюза и да ги интегрира в своите вътрешни, инфраструктурни и регионални стратегии, като например Енергийния съюз и Европейската индустриална Политика. Европейският комисар по разширението споделя вярването, че ЕС трябва да предостави на региона план за икономическо развитие, за да ускори темпа му на растеж²³.

Един такъв план трябва да започне от най-основното – подобрена свързаност, пътища, железопътен транспорт и енергетика. Целите обаче трябва да бъдат достатъчно амбициозни. Именно затова ЕС трябва да е готов да предостави на региона увеличени финансови инвестиции и експертиза за развитие на образователната система и високите технологии, което би накарало младите хора да останат и да работят за развитието на родните си места.

Западните Балкани са част от Европа и географски граничат с държави членки на ЕС. Гражданите на ЕС и региона споделят общо наследство и история, както и бъдеще, дефинирано от общи възможности и предизвикателства. Силната ангажираност на ЕС в региона датира отдавна. От Европейския съвет в Солун през 2003 г. насам ЕС подкрепя бъдещето на региона като неразделна част от ЕС.

---

²³ <https://www.eib.org/en/press/all/2019-219-eib-supports-highway-of-peace-in-serbia>

Сигурната, основана на заслуги перспектива за членство в ЕС за Западните Балкани е изцяло в интерес на ЕС както по отношение на икономиката и на политиката, така и по отношение на сигурността. Тя представлява също така геостратегическа инвестиция в стабилна, силна и обединена Европа, основаваща се на общи ценности. Перспективата е мощно средство за насърчаване на демокрацията, правовата държава и зачитането на основните права. Надеждната перспектива за присъединяване е основният двигател за трансформация в региона, като по този начин се подсилват колективната интеграция, сигурността, благоденствието и социалното благосъстояние. Тя е от основно значение за укрепването на процеса на помирение и стабилност.

Всекидневният живот в Западните Балкани следва постепенно да се доближи до живота в Европейския съюз. Гражданите искат да живеят в държави, които са проспериращи и равнопоставени, в които правовата държава е силна, а корупцията – изкоренена²⁴.

Не на последно място, присъединяването към ЕС е избор. Необходимо е политическият и общественият консенсус и подкрепата на сърцата и умовете на хората.

Европейската перспектива за Западните Балкани е ясна и недвусмислена и условията, и критериите за членство в ЕС са добре установени. ЕС ще предостави безпрецедентна подкрепа за тази цел. На разглежданите държави предстои много работа, за да бъдат в състояние да отговорят на тези критерии. Правителствата трябва да осигурят по-приобщаващи процеси на реформи, които да обединят всички заинтересовани страни и обществото като цяло. Най-важното е лидерите на региона да не изпитват съмнения по отношение на стратегическата си ориентация и ангажираност. Именно те трябва да поемат отговорност, за да превърнат тази историческа възможност в реалност. ЕС ще засили значително подкрепата си за процеса на трансформация в Западните Балкани.

ЕС и партньорите от Западните Балкани споделят целта за мирна, силна, стабилна и обединена Европа, основана на нашите исторически, културни и географски връзки и взаимни интереси в областта на политиката, сигурността и икономиката. ЕС подкрепя отдавна европейската перспектива за Западните Балкани. Бъдещето на региона като неразделна част от ЕС е в интерес на Съюза в политически и икономически план и по отношение на сигурността. Политиката за разширяване на

---

²⁴ https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024/varhelyi/announcements/remarks-commissioner-varhelyi-european-policy-centre-briefing-reforming-enlargement-policy_en

ЕС е неделима част от по-широката стратегия за укрепване на Съюза до 2025 г.

ЕС е решен да засили още повече ангажираността си на всички равнища в подкрепа на политическата, икономическата и социалната трансформация на региона и приветства ангажимента на партньорите от Западните Балкани да отстояват европейските ценности и принципи и да проведат необходимите реформи задълбочено и енергично. Увеличената помощ от ЕС ще бъде обвързана с постигането на осезаем напредък в областта на принципите на правовата държава и социално-икономическите реформи, както и със зачитането от страна на партньорите от Западните Балкани на ценностите, правилата и стандартите на ЕС.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Интернет базирани източници/Internet Sources

https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_03_163

https://www.consilium.europa.eu/media/34777/sofia-declaration_bg.pdf

<https://www.consilium.europa.eu/media/43771/zagreb-declaration-bg-06052020.pdf>

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/4/the-treaty-of-nice-and-the-convention-on-the-future-of-europe>

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_20_825

<https://ec.europa.eu/jrc/communities/sites/jrccties/files/20190529-communication-on-eu-enlargement-policy.pdf>

https://ec.europa.eu/commission/news/strategy-western-balkans-2018-feb-06_en

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/COUNTRY_19_2779

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/COUNTRY_19_2780

https://europeanwesternbalkans.com/wp-content/uploads/2020/02/Integrating-the-Western-Balkans-Completing-Future-Europe-converted.pdf?fbclid=IwAR06V09IjVYNLQZAH8ki_Gucw3LbXawYiIDGShAeclQa-y83qfKYwRCCUGmo

<https://europeanwesternbalkans.com/wp-content/uploads/2020/02/Integrating-the-Western-Balkans-Completing-Future-Europe-converted.pdf>

pdf?fbclid=IwAR06V09IjVYNLQZAH8ki_Gucw3LbXawYiIDGShAeclQa-y83qfKYwRCCUGmo

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Western_Balkans-EU_-_international_trade_in_goods_statistics&oldid=479958

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/enlargement-methodology_en.pdf

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_347

<https://wb-csf.eu/docs/CSF-PB-02-19-full-4.pdf.pdf>

<https://wb-csf.eu/docs/CSF-PB-02-19-full-4.pdf.pdf>

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/03/19/instrument-for-pre-accession-assistance-ipa-iii-council-agrees-its-position/>

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/03/19/instrument-for-pre-accession-assistance-ipa-iii-council-agrees-its-position/>

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_03_163

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/political-guidelines-next-commission_bg.pdf

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/political-guidelines-next-commission_bg.pdf

<https://www.eib.org/en/press/all/2019-219-eib-supports-highway-of-peace-in-serbia>

https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024/varhelyi/announcements/remarks-commissioner-varhelyi-european-policy-centre-briefing-reforming-enlargement-policy_en